

לאן שייך אנטון שנאס?

שהחורים הנפחיים יעצרו בעד בניהם ובנותיהם. בפועל קורה ההיפך.

כפי שאמר לי ערבי קשיש, ששאלתי אותו אם אינו חושש לגורל בנו: "משפילים אותנו בכל יום. איבדנו את הגאווה שלנו ככנייארם וכעם. חרלנו להיאבק. והנה באים הילדים האלה, כשנידיהם אין כלום מלבד אבנים. יורים בהם בתותחניים, והם לא בורחים. יורים מעל לראשיהם, והם לא בורחים. יורים ברגליהם, והם לא בורחים. יורים בהם כדי להרוג, והם לא בורחים. אתם הופכים אותנו לעם חדש!"

איפה החרדים כולם?

אפשר להשתגע מהחרדים שלנו. בעיקר מחוסר-העיקבות שלהם.

מדי יום מופצצת ישראל — ובעיקר חלקה הצפוני — במטח של דבריהטפה של המיסיון הנוצרי. הדברים משודרים ב"תחנת" הטלוויזיה של המיורח התיכון, הממוקמת ברצועת-ביטחון בדרום-לכנף.

מדי יום מקרישה זו ומן-שירור יקר לתוכנית הנושאת את השם "מועדון 700". בתוכנית זו מופיעים אנשים שונים — החל בשחקני-קולנוע וכלה במנכ"לי חברות חשובות — "המתארים" כיצד נפגשו אישית עם ישוע הנוצרי או אמו, מאריה, כיצד חזרו בתשובה לבריהטאלהים וכיצד ניצלו מצרות רבות תודות להתערבות האיש הצלוב.

בלי חוכמות, בלי תיחכום, תעמולה מיסיונרית ישירה. האם החרדים שלנו מתרגשים? מה פיתאום! אין מה להרוויח מזה. חוץ מזה יש למיסיון זה מטרה קדושה: הוא מממן את התחנה, והתחנה משרתת את המרנינות הישראלית בלבנון.

אבל אותי זה עניין. מה זה "מועדון 700"? יצעת ומצאתי, בעזרת קורא מסור בארצות-הברית ששלח לי את החומר.

את המועדון הזה ייסד אדם בשם מאריון (פאט) רוברטסון, כומר-שרדן מצליח, שהודיע כי הוא עומד להציג בכחירות הקרובות את מועמדותו לנשיאות ארצות-הברית מטעם הימין הקיצוני-קיצוני. כומר זה הקים בכל רחבי ארצות-הברית סניפים של "מועדון 700", וחולש על רשת ענפה של תחנות רדיו וטלוויזיה.

מה אמר הכומר רוברטסון, החולש על התחנה המהווה כיום את הערוץ השני של הטלוויזיה הישראלית? הגה כמה דוגמאות:

● חוקת ארצות-הברית היא מיסמך מצויין למימשל עצמי של הציבור הנוצרי. אך כרגע שאדם מוסיף את המיסמך הזה בידי לא-נוצרים ואתאיסטים, הם יכולים להשתמש בו כדי להרוס את יסודות חברתנו. וזהו מה שקורה.

● יש להעביר את הביטוח הלאומי לידיים פרטיות!

● אם האמהות בחברה שלנו אינן מוכנות לוותר על החיפוש אחרי זהות-עצמית, ואם אינן מוכנות לבטל את עצמן — יהיו לנו צרות נוראות!

● "ראשיהמשפחה הראשון הוא ישוע המשיח. הוא הראש שלנו. אנחנו ממינים שצריך להיות ראש. אביהמשפחה מלא את מקומו של ישוע. הבעל הוא הכהן הגדול של המשפחה." רוברטסון זה יודע גם לחולל ניסים. למשל, כאשר איים האריקאן נורא בשם גלוריה על חוף וירג'יניה בספטמבר 1985, התפלל רוברטסון, "והסערה פנת תה לכיוון אחר". היא פגעה בחוף נירואנגלנד, בצפון-מזרח ארצות-הברית, וגרמה שם להרס רב. נס אמיתי.

מדוע אין החרדים שלנו יוציא אים חוצץ נגד התחנה המיסיונרית הזאת, הפועלת בחסות ישראל, ליד גבול ישראל, תוך שימוש בשטח ישראל, ובהגנת צה"ל?

יתכן שהחרדים גילו שרובי-טטון זה קרוב להם יותר מכפי שנרמה. יתכן שהחרדים הם דווקא עיקביים מאוד. אולי

טמון פיתרון התעלומה בפסוק אחר שאמר רוברטסון לא מכבר: "החלטות בית-המישפט העליון אינן מחייבות אותנו!"

הרי את לא

קראתי סיפור נוגע-ללב על צעיר איטלקי, שעמד להתחתן. שעתיים לפני הנישואין ישב והסתפר לקראת המאורע. בעודו יושב בכורסת הספר, עלה לפתע על דעתו שככלל אינו רוצה להינשא לעלמה. אבל לעלמה יש אב ואחים גברתנים.

הוא מיהר לעיירה סמוכה, ערך בה נסיון לפריצה והשאיר במקום עקבות המכביר שהובילו אליו.

בשעה היעודה הגיע לכנסייה. בעודו עומד לצד כלתו מול הכומר, ולפני שהספיק לאמר את המלים הגורליות, פרצה המישי-טרה לכנסייה ועצרה אותו.

זאת, על כל פנים, היתה גירסתו כשהוא למישפט. השופטים האמינו לו. הוא הורשע, אך נפטר בלא עונש.

שום שופט ישראלי לא היה מאמין לסיפור כזה. בגלל סיבה פשוטה: אילו קרה דבר כזה בישראל, היתה המיטרה מגיעה לבית-הכנסת. בוודאי. אבל לא בשעת החתונה, אלא בשעת ברית-המיי-לה. (רשע היה אומר: בשעת הבר-מיצווה.)

אומות שונות יוכלו לחיות זו בצד זו בשלום ובשיתוף-פעולה, כפי שקרה במרחב האירופי.

מעניין מה דעתו של אנטון שנאס עצמו על כך.

הסדר הושב על כנו

אחד הימים הגדולים בחיי היה ה-19 במאי 1939. זה היה היום שבו ירו בפעם הראשונה לעברי.

ביום ההוא פירטמו הנריטים את הספר הלבן, שהגביל את העליה לפלשתינה (א"י). הייתי בן 15, וחבר בפלוגה ז' של האירגון הצבאי הלאומי. האירגון תיכנן מראש הפגנה אלימה. כ"קשר" (פתק שהועבר מאיש לאיש) הצטוונו להיות מוכנים כשעת-ערב ברחוב אלנבי, פינת יונה הנביא (או גאולה, אני תמיד מתבלבל בין השניים).

בשעה היעודה שמעתי תרועה של חצוצרה. הקבוצות שהסי-תודרו נסכיבה מיהרו אל הפינה, ונוצרה הפגנה של כמה מאות. הרמנו רגלים, צעקנו סיסמות ועלינו כמעלה רחוב אלנבי, מכיוון מוגרבי לעבר כיכרהמושבות. בדרך הצטרפו אלינו עוד ועוד אורחים, ובסוף היינו הפגנה די מכובדת של כמה אלפים.

על מדרגות בית-הכנסת הגדול נאם לנו מישוה משהו, ואז המשכנו בדרךנו.

בבית האחרון של רחוב אלנבי, ליד כיכר המושבות, שכנו אז מישרדיהמחוז ומישרדיהטאבו. (עברתי אז כפקיד אצל פורדדיון, והכרתי בניין זה היטב. הייתי בו לעיתים קרובות.)

ראשוני המפגינים טיפסו במדרגות ועלו לגג. שם היה תלוי רגל בריטי. מישוה קרע אותו מן התורן וזרק אותו למטה.

הצטרדנו מרוב התלהבות.

אחר-כך פרצו אחרים למישרדיהמחוז. ניירות עפו למטה. אחריהם שולחנות וכסאות. למטה שרפנו אותם.

חשנו כמלכים. מדרגו בשילטון הזר. במשך רקות ארוכות היינו אדוני העיר.

ואו שמענו אותם באים — חיילים בריטיים. הם הסתדרו מולנו, במרחק מה, בכיכרהמושבות. שמענו פקודות קצרות. ואז פילה מטח של יריות את האוויר. הם ירו מעל לראשינו.

ברחננו במהירות-הזקוק, חכריי ואני רצנו לאורך רחוב אלנבי. ליד הדואר המרכזי היו אז סיהרככת, שהובילו מתחנת תל-אביב לתחנת-יפו. לאורך המסילה, משני עבריה, היו גדרות של מוטות ברזל. אנחנו, שגדלנו בעיר, היכרנו פירצה בגדרות. נהגנו לעבור בה כדי לקצר את הדרך. עכשיו עברנו בה, וכך הסתלקנו משרה הקרב.

אני זוכר היטב את ההרגשה. היתה זאת הרגשה נהדרת. הפרנו את החוק של הכובש הזר, ירו לעברנו. לא פחדנו יותר מדי. הסתכנו במעצר. היינו גיבורים.

לאחרונה אני נזכר לעיתים קרובות באתם רגעים רחוקים. לא מתוך נוסטלגיה, אלא כדי להבין מה מתרחש בליבו של צעיר ערבי המפגיין כיום נגדנו, המיידה אבנים במכוניות ישראליות, ולא פעם גם בחיילי צה"ל, ביודעו שהחיילים יירו בו — ולא מעל לראשו אלא גם ברגליו, בחזהו ובראשו.

דרוש הרבה אומץ-לב כדי לעמוד מול חיילים, שאצבעותיהם על ההרק. מי שעובר מביחן כזה מוכרח לחוש בליבו סיפוק עמוק, גאווה בלי-גבול. הוא גיבור בעיני עצמו ובעיני סביבתו. הוא זוכה בהערצת חכריו, ובעיקר בהערצת הבנות. הורים ושכנים מביטים בו בגאווה. הכנות העוברות זאת גאות בוודאי עוד יותר.

אחוז עצום של הצעירים בגדה וברצועה כבר עברו את חוויות המעצר, הכרוכה כמעט תמיד בהשפלה, במכות ובהתעללות גופנית ובפשיטת מסוגים שונים. השפלה זו משמשת לאחר-מכן מקור לגאווה ולשינאה. מדיניות-ההשפלה, הנהוגה כיום בגדה וברצועה, היא אחד משיאי-הטיפשות של כובש.

ובעיקר: בשטחים הכבושים גדל דור של צעירים, המאבד בהדרגה את הפחד. מי שפעם אחת עמד מביחן הזה של השתתפות בהפגנה שהחיילים יירו בה (ולא רק מעל לראשו, כפי שקרה לי אז) אינו עוד אותו האדם. הוא אדם חדש. הוא גא בעצמו.

ואילו החייל היורה בצעירים בלתי-מושימים בוודאי אינו מפיק מזה סיפוק עמוק.

התיאוריה שמאחורי הידי אומרת שזה יפחיד את האוכלוסיה,

לעיתים קרובות אני מסכים עם רשימותיו של עמוס קינן. הן לעיתים קרובות מבריקות. אך קורה והברק מסתיר פירכה הגיונית.

כך קרה, לדעתי, לרשימתו של קינן על "בן הלאום שלי" — קלסתרון של הסופר הישראלי-ערבי אנטון שנאס.

שמאס כתב ספר בשם ערבסקות, ובו להטוטי-שפה מבריקים בשפה העברית, ועל כך מגיב קינן בכמה הברקות משלו.

קינן אומר כי "המימסר הצינוני" מכיר רק בשני העמים — היהודי והערבי. בכך שולל "המימסר הצינוני" את ייחודו הלאומי של הציבור הדובר-עברית בארץ, הנבדל מכל היהודים בעולם, ואת ייחודו של הציבור הדובר-ערבי בארץ, הנבדל מכל העמים הערביים האחרים.

עד כאן אני מסכים עימו.

קינן מסיק מזה שמכיוון שדוברי-העברית ודוברי-הערבית בארץ אוהבים את ארצם וגדלו באותו הנוף (אני מנסה זאת בלשוני), הרי הם שייכים לאומה אחת, היא האומה הישראלית. שמאס וקינן שייכים, על כן, לי-אומה האומה, שהיא כיום מיעוט בישראל, אך שסופה לנצח. חוששני שיש כאן קפיצת-דרך מסיימת.

שמאס

אני מאמין שדוברי-העברית בארץ מהווים אכן אומה נפרדת (אומה "ישראלית-יהודית" או "עברית"), ושיש להרגיש עובדה זו כדי להקים טריו בפני הידידה. מי שחי במדינת-ישראל, קשור בגורלה לחיים ולמות, תורם לכלכלתה, משרת בצבאה —

אינו שייך לאותה האומה כמו יהודי החי בירוקלין, התורם לכלכלת ארצות-הברית, והמשרת (הוא או ילדיו) בצבא ארצות-הברית. יש לתחום כאן תחום ברור, כי טישטוש התחום אינו מעלה יהודים ארצה — הוא מוריד ישראלים לחו"ל.

בצד הערבי קיימת, בלי ספק, אומה ערבית השייכת לארץ — היא האומה הפלסטינית. המציאות מוכיחה מדי יום שאומה זו שונה מכל אומה ערבית אחרת, והיא נרדפת על-ידי לבנונים מכל הסוגים, סורים, ירדנים ומי לא.

שתי האומות האלה שייכות לארץ, הקרוייה ארץ-ישראל בשפתנו ופלסטין בשפתם. אולם שייכות משותפת זו אינה יוצרת, לפי שעה, הרגשה של שותפות. להיפך — היא הגורמת למילחמה הטוטאלית בין שתי האומות, מילחמה המפילה קורבנות מדי יום.

אני מקווה שמצב זה ישתנה, וכי השייכות לארץ משותפת תביא גם לשלום ולרוקיום. במאות מגעים מכל הסוגים אכן הרגשתי כי המשותף בינינו ובין הפלסטינים עולה בהרבה על המשותף ביני ובין בני עמים אחרים, ולא פעם גם על המשותף עם יהודים החיים בחו"ל.

אך האם נוצרה כתוצאה מכך אומה משותפת?

פלג אחד של העם הפלסטיני חי בתחום מדינת-ישראל. לציבור הזה שייך אנטון שנאס. יש בו המיטיבים לדבר ולכתוב עברית ממני. כשם שיש ישראלים-יהודים המיטיבים לדבר ערבית. יש בישראל אורחים ערביים המעורים בחברה הישראלית-יהודית, וגם בתרבות הישראלית-יהודית, ואין ספק שהדבר משפיע על תודעתם בצורות רבות. שמאס הוא אחד מהם. וכך מכרם חורי ומתחמר בקרי. ואולי גם זאחי ארמלי.

האם פירוש הדבר כי נוצרה אומה "ישראלית" משותפת, הכוללת יהודים וערבים?

רדעתי וזהו אשלייה גמורה. האורחים הערביים בישראל הם בעלי תודעה לאומית פלסטינית חזקה, ותודעה זו הולכת ומתחזקת. חלק מן הנוער הערבי הישראלי נתפס לקנאת איסלאמית, ושולל בכלל כל לאומיות חילונית. אנשים מסוגם של שמאס אינם רק מיעוט מבוטל כציבור שלהם — הם גם מיעוט שאינו גדל.

אנחנו חייבים ליצור במדינה מישראל אשר יאפשר לאורחים יהודים ולאורחים ערביים לחיות בשיתוף מלא. תוך כבוד הדדי. אנחנו חייבים לשים קץ למילחמה בין שני העמים על-ידי כך שנאפשר לאומה הפלסטינית לייסד את מדינתה הלאומית לצד ישראל. פיתרון זה יאפשר לבני שני העמים לחיות יחדיו בשלום, ובמשך הזמן גם למצוא יותר ויותר את המשותף ביניהם.

אך מכאן עדיין רחוקה הדרך לאומה משותפת. "אומה בלי חבנה אינה רק עניין של אורחות. יש בה תוכן תרבותי, היסטורי, חברתי, פוליטי. זהו עניין של הודות. האם מוכנים 700 אלף האורחים הערבים בישראל לוותר על הלאומיות הפלסטינית, כדי להיות ל"ישראלים"? בוודאי שלא.

חוששני שבלי משים נתפס קינן עדיין לרעיונות של אביר-נצוריו, ונתן רטוש, שהכחיש את קיומה של אומה יהודית ואומה ערבית גם יחד, וראה בערבים רק "ערבאים" — ערביב בלי לאומיות, שעליהם להתבולל ולהיטמע באומה "עברית" חדשה, שתשלוט בכל הארץ מהים עד הפרת או החירקל. התנשאות כזאת אינה נאה לנו כיום.

יכול להיות כי בעוד כמה דורות ייראה הכל אחרת, והאומות והלאומיות ייעלמו בכלל מן העולם. אולי. עד אז מוטב שנכבד איש את לאומיותו של וולתו, וניצור במרחב שלנו מצב שבו